

KÖTÜLÜK "ŞER" PROBLEMİ

İnsanlık tarihi boyunca "**şer problemi**" hep var olmuş ve sorgulanmıştır. "**Kötülük nedir?**", "**Kötülüğün ölçüsü nedir?**", "**Hakiki mânâda kötülük var mıdır?**", "**Var ise kaynağı nedir?**", "**Allah'ın adaleti ve rahmetiyle kötülüğün varlığı nasıl bağdaştırılır?**"

1. Kötülük Nedir?

"**Eşya zıddı ile bilinir.**" kaidesinden hareketle, şerri de hayır kavramıyla birlikte ele alırsak, daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz. Zira naslarda da bu ikili beraber zikredilmektedir. **Hayır-şer, iyi-kötü, ...**

Hayır, sözlükte "**iyilik, iyi, faydalı iş ve fayda**" anlamlarına gelir. Allah'ın emrettiği, murat ettiği, hoşnut olduğu; salim aklın da onayladığı olay ve davranışlar demektir. **Şer** ise sözlükte "**kötülük, fenalık ve kötü iş**" demektir. Allah'ın hoşnut olmadığı, sevmediği, yasakladığı, yapılması durumunda yapanın ceza ve kınamaya müstahak olacağı; salim aklın ve fitratın da reddettiği olay ve davranışlar demektir.

Kötülüğün, insanın iradesi dışında meydana gelen kısmına (*depremler, hastalıklar, semavi ve arzi afetler gibi*) **tabii** veya **metafizik kötülük**; insanın hür iradesi ile oluşan kısmını da (*hırsızlık, yaralama, öldürme, tecavüz ve zulüm gibi*) **ahlaki kötülük** denilmektedir. Tabii kötülük dedikleri şeylerin çoğunun aslında insanın bulaşık elini karıştırıp her şeyi karıştırması ve aleyhine çevirdiği şeyler olduğu, hem Kur'an'ın hem de bilim adamlarının tespitidir.

"O, dönüp gitti mi (yahut bir iş başına geçti mi) yeryüzünde ortalığı fesada vermek, ekinleri tahrip edip nesilleri bozmak için çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez." (Bakara, 2/205)

"İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu; böylece Allah -dönüş yapsınlar diye- işlediklerinin bir kısmını onlara tattırıyor." (Bakara, 2/41)

Rahman olan Rabbimiz sure-i Rahman'da âlemdeki mizana ve intizama dikkat çektikten sonra nimetlerini sıralamaktadır. Surenin başında "**Sakin ha! Düzeni bozmayın**" şeklinde dikkatimizi çekmektedir

2. Kötülüğün ölçüsü nedir?

Bu tanımlamadan sonra **"Kötülüğün ölçüsü nedir?"** "Yani bir şeyin kötü olduğunu nasıl bilebiliriz? Aklımız ya da müşterek akıl olan toplumun değer yargıları bir mihenk olabilir mi?" sorularının cevabını bulmaya çalışalım.

Eşyayı bize güzel gösteren basiretimiz değil **basarımızdır**. Kafa gözü olan "**basar**" konuyu estetik açıdan değerlendirirken; kalp gözü olan "basiret" konuyu dini ve ahlaki açılardan değerlendirir. Problemimiz de estetik değil etik olduğundan, basiretten mahrum kalan gözümüz bir mihenk olamaz. Şu ayet-i kerimede buna işaret eder:

"Olabilir ki siz, bir şeyden hoşlanmazsınız; oysa ki o sizin için bir hayırdır. Yine olabilir ki, siz bir şeyi seversiniz, oysaki o sizin için bir kötülüktür. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Bakara, 2/216)

O halde bu noktada ölçü insan değil vahiydir. İnsan fıtratı, tabiatı bu ölçüyü yakaladığı (*yani ilahi vahye uygun kararlar verdiği*) nispette "**insan-ı kâmil**" olur. Kâmil insanlar da kahrı-lütfu bir bilir, Yaratan'dan ötürü yaratılmışı hoş görür, saadet-i dareyne ulaşırlar.

Basar ve basiretin istimali nispetinde şerrin izafi (*göreceli*) değeri ortaya çıkar. **Basiretin olmadığı alanlarda basar his ve duyguların esiri olabilir.** O takdirde birisi için acı veren, şer olan bir şey; bir diğeri için zevk veren faydalı bir şey olabilir (*intikam almak, tecavüz etmek gibi*). "**Şeytan onlara amellerini güzel gösterdi...**" (*Fatır, 35/8*) ayeti bir yönüyle buna da işaret ediyor. Bunun yanında "**peygamber gönderilmeyen kimselere azap edilmemesi**" (*bk. İsrâ, 17/15*), ölçünün insan değil vahiy olduğunu gösterir.

İnsan hikmet sahibi bir varlık olması hasebiyle bazı şeylerin hayır ya da şer olduğunu anlayabilir. Fakat bu genel geçer bir ilke değildir. Fiillerin hayır ve şer olması hükmü Allah'ındır. **Akıl sınırlı bilgi kaynağıdır, hüküm kaynağı değildir.**

3. Âlemde hakiki manada kötülük var mıdır?

İnsanlık tarihinde inançsız felsefeler ve pesimist (*karamsar*) düşüncelerle kainata bakanlar, her şeyi kötü, şer ve kaos şeklinde görmüşlerdir. Bunu da inançsızlıklarına bir gerekçe olarak sunmuşlardır. Ancak imanın nuru ile bakanlar şerleri kabul etmekle birlikte hayırların yanında çok az kaldıklarını belirtmişlerdir. Yine inananlardan bir kısmı hayırların asıl, şerlerin ise arızî olduğunu, yani hayırların yapılmamasının veya az yapılmasının şerre sebebiyet verdiğini belirtmişlerdir.

Âleme insaf nazarıyla bakıldığında görülür ki, asıl ve hâkim olan hayırlardır, şer olarak nitelediğimiz şeyler arızidir; belki hayırların kemaline katkı sağlayan unsurlardır. Bunu yemeğe katılan tuz ve baharatlara benzetebiliriz. Burada asıl olan

yemeğin ana bileşenleridir. Tuz ve baharatlar çok azdır ve arızidir, hatta katılmayabilir de. Ancak onlarla yemeğin tadı kemalini bulduğu gibi; **hastalık ve musibetlerle de hayat tasaffi edip kemal bulur.**

Gül ağacındaki dikene odaklanan, gülün güzelliğini inkar eder, ağacı dikenden ibaret zanneder; güle odaklanana ise diken sevimli gelir. İmam Busayri'nin dediği gibi **“Göz hastalıktan dolayı bazen güneşin ışığını inkâr edip görmez ve ağız da hastalıktan dolayı suyun tadını inkâr edip anlamaz.”** Demek ki kâinata rengini veren insanın bakış açısıdır. Üzüntülü, ağlayan bir insan her şeyi ağlar gördüğü gibi; mutlu bir insan da her şeyi bayram havasında görür. Bediüzzaman Hazretlerinin ifadesiyle **“Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen, hayatından lezzet alır.”**

Ateist, deist ve pesimistlerin şer olarak gördüğü şeyler: Hz. Âdem'in cennetten çıkarılması, şeytanın yaratılıp insanlara musallat edilmesi, Allah'ın peygamberler gönderip insanları imtihana tabi tutması, hastalıklar, bela ve musibetler, insanların birbirlerine yaptığı zulümler, ölüm ve sonrasında diriltihip hesaba çekilmek, ebedi cehennem...

Yukarıda zikredilen sorulara İslam âlimleri gereken cevabı vermişler. Bunların içinde naslara dayanarak en makul ve mantıki cevaplar veren Bediüzzaman Hazretleri, ahlaki şerhlerin bir realite olduğunu Yirmi Dokuzuncu Söz'de şöyle ifade ediyor:

“Şu kâinata dikkat edilse görülür ki, içinde iki unsur var ki her tarafa uzanmış, kök atmış. Hayır -şer, güzel-çirkin, nef'-zarar, kemal-noksan, zıya-zulmet, hidayet-dalalet, nûr-nâr, imân-küfür, itaat-isyan, havf-muhabbet gibi asarlarıyla, meyveleriyle, şu kâinatta ezdad birbiriyle çarpışıyor, daima tagayyür ve tebeddülata mazhar oluyor, başka bir âlemin mahsulâtının tezgâhı hükmünde çarkları dönüyor. Elbette o iki unsurun birbirine zıt olan dalları ve neticeleri ebede gidecek, temerküz edip birbirinden ayrılacak, o vakit cennet ve cehennem suretinde tezahür edecektir.”(1)

Bu tespitten sonra konu ile ilgili soru ve izahları özetlemeyi yeterli görüyoruz.

Hazret-i Âdem (a.s.)'in cennetten ihracı bir görevlendirmedir. Öyle bir görev ki, insanların bütün istidat ve kabiliyetlerinin inkişafını, maddi manevi terakkiyatlarını netice veren bir görevdir. Bu sayede insan bütün Esmâ-i İlahiyeye ayine olmuştur. Bu görev eşref-i mahlûkat ve arza halife olma görevidir. Hiçbir varlığa verilmeyen bu kabiliyetlerle insan Allah'a muhatap olmuştur. Eğer Hz. Âdem cennette kalsaydı melekler gibi makamı sabit olur, kabiliyetleri inkişaf etmezdi. Halbuki Allah'ın bu özellikte olan hadsiz melaike ve ruhaniyatı vardır, insanın yaratılmasına gerek yoktur. Aslında bu mühim netice için yasak ağaçtan yemek bir

bahane olmuştur. Hem cennet, üreme yeri olmadığından bir Âdem ve Havva olarak kalacaklardı. Şimdi milyarları aşan çocukları ile asli vatanına dönmesi elbette ki şer değil hayırdır. **"Demek, Hazret-i Âdem'in cennetten ihracı ayn-ı hikmet ve mahz-ı rahmettir."**

Bediüzzaman Hazretleri **"Şeytanların halkı ve icadı ne içindir? Cenâb-ı Hak şeytanı ve şerleri halk etmiş; hikmeti nedir? Şerrin halkı şerdir, kabîhin halkı kabîhtir."** sorusuna şöyle cevap veriyor:

Şerrin yaratılması şer değil belki şerri işlemek şerdir. Çünkü yaratmak bütün sonuçlara, yapmak (*kesb*) ise hususi (*kastedilen*) sonuca bakar. Onun şer olması bütün sonuçları ve hayırları şer yapmaz. Çünkü Allah hayırları isteyerek yaratır ve kulun istemesinden de memnun olur. Şerleri de kul istediği için razı olmayarak yaratır.

"Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur..." (Zümer, 39/7)

"Kul istese de Allah şerri yaratmasa olmaz mı?" sorusu imtihan sırrına zıttır. Bir imtihan düşünün ki, kalem doğruları yazarken yazıyor, yanlışlara sıra geldiğinde yazmıyor. Buna imtihan denir mi?

" Meselâ, yağmurun gelmesinin binlerle neticeleri var; bütünü de güzeldir. Sû-i ihtiyarıyla bazıları yağmurdan zarar görse, 'Yağmurun icadı rahmet değildir.' diyemez, 'Yağmurun halkı şerdir.' diye hükmedemez. Belki sû-i ihtiyarıyla ve kesbiyle, kendi hakkında rahmet olan bir şeyi şerre çevirmiş oldu."(2)

Hem ateşin yaratılmasında çok faydalar var; bütünü de hayırdır. O kadar ki ateşin bulunması insanlık tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Fakat bazıları, iradelerini kötüye kullanarak elini ateşe soksa veya bir yeri ateşe verse ve ateşten zarar görse, **"Ateşin halkı şerdir." diyemez. Çünkü, ateş yalnız onu yakmak için yaratılmamış. Belki o, kendi sû-i ihtiyarıyla, yemeğini pişiren ateşe elini soktu ve o hizmetkârını kendine düşman etti."**

"Elhasıl: Hayr-ı kesir için şerr-i kalil kabul edilir. Eğer şerr-i kalil olmamak için, hayr-ı kesiri intaç eden bir şer terk edilse, o vakit şerr-i kesir irtikâp edilmiş olur. Meselâ, cihada asker sevk etmekte, elbette bazı cüz'î ve maddî ve bedenî zarar ve şer olur. Fakat o

cihadda hayr-ı kesir var ki, İslâm, küffârın istilâsından kurtulur. Eğer o az şer olmaması için cihad terk edilse, o vakit hayr-ı kesir gittikten sonra, şerr-i kesir gelir. O ayn-ı zulümdür."

"Hem meselâ, kangren olmuş ve kesilmesi lâzım gelen bir parmağın kesilmesi hayırdır, iyidir. Halbuki zahiren bir şerdir. Parmak kesilmezse el kesilir, şerr-i kesir olur."(3)

Demek ki kâinatta zararlıların, şeytanların ve belaların yaratılması sonuç itibariyle ya tamamen hayırdır veya hayırları şerlerinden çok olduğu ve hayırlı neticeler verdiği için hayırlıdır. Mesela, meleklerle ve hayvanlara şeytanlar musallat olmadığı için makamları sabittir. Halbuki insanlar müsabaka ve terakki için yaratılmışlardır. Çekirdekten koca bir çınar ağacına ne kadar dereceler ve mertebeler varsa, insanlarda da o kadar mertebeler vardır. Ebu Bekir-i Sıddık ile Ebu Cehil arasındaki mesafe gibi. Şerler ve şeytanlar olmasaydı bu mesafe de olmazdı.

Toprağın içindeki altınla diğer madenler aynı seviyededirler. O madenleri şeytan gibi bir potada, peygamber gibi usta eller bir işleme tabi tutunca, belki çoğunluğu teşkil eden kıymetsiz metaller, taş ve toprak ayrılır, fakat altın da saflaşır, kıymet kazanır. Maden işletmecisi bir ton madenden ancak on gram altın aldım, *"Bu işletme zarar etti."* demez ve denilmez. Yüz hurma çekirdeği ekilse, sekseni çürüse yirmisi ağaç olsa, bu işlem zararlı oldu denilir mi? İşte şeytanların yaratılması ve peygamberlerin gönderilmesi de bunun gibidir.

Bediüzzaman Hazretleri Secde suresi 7. ayetini konu ettiği On Sekizinci Söz'ün İkinci Noktası'nda alemde (*Allah'a bakan cihetiyle hakiki manada*) şerrin olmadığını, şer olarak değerlendirilen şeylerin hakikatte ve neticede güzel olduğunu şöyle izah eder:

"Her şeyde, hattâ en çirkin görünen şeylerde, hakikî bir hüsün ciheti vardır. Evet kâinattaki her şey, her hâdiseye ya bizzât güzeldir, ona hüsn-ü bizzât denilir. Veya neticeleri cihetiyle güzeldir ki, ona hüsn-ü bilgayr denilir. Bir kısım hâdiseler var ki, zahirî çirkin, müşevveştir. Fakat o zahirî perde altında gayet parlak güzellikler ve intizamlar var..."(4)

Ve bahar mevsimindeki kar, yağmur ve çamurun arkasındaki yazın güzel çiçeklerine işaret eder. Fırtına, zelzele ve hastalıkların arkasında da cennet ve saadeti ebediye çiçekleri olduğunu ihtar eder. Fakat insanların hem zahirperest hem de peşin bir dirhem lezzeti ilerideki batmanlarla daimi lezzete tercih etmeleri sebebiyle

görememelerine, şer telakki etmelerine dikkat çeker.

Yine Bediüzzaman kendisi sürgünde, kimsesiz, akraba ve dostlarından tecrit edildiği halde, kendisi için değil, acı çeken ümmet için, insanlık için, dünya ve ahiretteki elemeleri için ağlamış. Sonra imanın nuruyla baktığında Rahmet-i İlahiyenin izini ve tecellisini görüp hissederek zikrettiği elemin bin katı da olsa, imanın kâfi geleceğini belirtmiş; **“bunlara ehl-i gaflet ağlasın, ehl-i dalalet ağlasın ya da imana gelerek bu ızdıraptan kurtulsunlar”** demiş.

Bediüzzaman Hazretleri bu can sıkıcı ve üzüntü veren olayları çokça zikretmesinin sebebini ise, **“Kur’ân-ı Hakimin kutsi tiryakı ne derece harikulâde bir ilaç ve parlak bir nur olduğunu göstermektedir.”** şeklinde açıklamış.

En büyük şer kabul edilen ölümün gerçek mahiyetini mukayeseli olarak Lem'alar isimli eserinde şöyle ifade ediyor:

“Herkesi korkutan, en korkunç tevehhüm edilen ölümün yüzüne baktım. Nur-u Kur’an ile gördüm ki, ölümün peçesi gerçi karanlık, siyah, çirkin ise de, fakat mümin için asıl siması nuranidir, güzeldir gördüm.”(5)

Ölüm: Ehl-i iman için hayat vazifesinden bir terhistir, tebdil-i mekandır, sevdiklerin toplandığı yere bir sevkiyattır. Dünya zindanından cennet bahçelerine bir davettir. Buradaki amellerimizin karşılığının belki daha fazlasının verildiği bir merasimdir, bayramıdır. Böyle bakanlar ölümü düğün gecesi görmüşlerdir.

Mektubat isimli eserinde sanki ölümün insanlara şöyle seslendiğini ifade eder:

“Sizlere müjde! Mevt idam değil, hiçlik değil, fena değil, inkıraz değil, sönmek değil, firak-ı ebedi değil, adem değil, tesadüf değil, failsiz bir in’idam değil; belki bir Fail-i Hakim-i Rahim tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır, saadet-i ebediye tarafına, vatan-ı aslilerine bir sevkiyattır, yüzde doksan dokuz ahababın mecmaı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır.”(6)

Yine Mektubat'ta; ölüm de hayat gibi bir mahluktur ve bir nimettir der, izahını yapar. Nimet olma yönünü ise şöyle izah eder:

“Ağırlaşmış olan vazife-i hayattan ve tekâlif-i hayatiyeden âzâd edip, yüzde doksan dokuz ahababına kavuşmak için âlem-i berzaha

bir visal kapısı olduğundan, en büyük bir nimettir."

"Dar, sıkıntılı, dağdağalı, zelzeleli dünya zindanından çıkarıp, vüs'atli, sürurlu, ıstırapsız, bâki bir hayata mazhariyetle, Mahbûb-u Bâkînin daire-i rahmetine girmektir. İhtiyarlık gibi, şerâit-i hayatiyeyi ağırlaştıran birçok esbap vardır ki, mevti, hayatın pek fevkinde nimet olarak gösterir. Meselâ, sana ıstırap veren pek ihtiyar olmuş peder ve validenle beraber, ceddin cedleri, sefalet-i halleriyle senin önünde şimdi bulunsaydı, hayat ne kadar nikmet, mevt ne kadar nimet olduğunu bilecektin."

"Hem meselâ, güzel çiçeklerin âşıkları olan güzel sineklerin, kışın şedâidi içinde hayatları ne kadar zahmet ve ölümleri ne kadar rahmet olduğu anlaşılır. Nevm, nasıl ki bir rahat, bir rahmet, bir istirahatır -hususan musibet zedeler, yaralılar, hastalar için- . Öyle de nevmin büyük kardeşi olan mevt dahi, musibet zedelere ve intihara sevk eden belâlarla müptelâ olanlar için ayn-ı nimet ve rahmettir. Amma ehl-i dalâlet için, müteaddit Sözlere katî ispat edildiği gibi, mevt dahi hayat gibi nikmet içinde nikmet, azap içinde azaptır."(7)

Yine büyük şerlerden sayılan hastalıklar hususunda Bediüzzaman Hazretleri, Lem'alar isimli eserinin İkinci Lem'asında sabır kahramanı Hz. Eyüp (as)'ı ve bu vesileyle hastalıkları konu edinir ve şöyle der:

"Evet, ibadet iki kısımdır: bir kısmı müsbet, diğeri menfi. Müsbet kısmı malûmdur. Menfi kısmı ise, hastalıklar ve musibetlerle, musibettede zaafını ve aczini hissedip, Rabb-i Rahîmine ilticâkârâne teveccüh edip, Onu düşünüp, Ona yalvarıp hâlis bir ubudiyet yapar. Bu ubudiyete riyâ giremez, hâlistir. Eğer sabretse, musibetin mükâfâtını düşünse, şükretse, o vakit herbir saati bir gün ibadet hükmüne geçer. Kısacık ömrü uzun bir ömür olur. Hattâ bir kısmı var ki, bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçer."(8)

Aynı eserin *Yirmi Beşinci Lem'asında* "**Hastalara bir merhem, bir teselli, manevi bir reçete, bir iyadetü'l-mariz ve geçmiş olsun makamında yazılmıştır.**" Hastalıkların ömür sermayesinin kıymetini bildiren, çabuk ve faydasız geçmesini engelleyen bir nasihatçi olduğunu vurgular; devamında da hastalığın hikmetini ve insan hayatına kazandırdığı mühim neticeleri sıralar.

Ayrıca Bediüzzaman, Hastalar Risalesi'nde hadise dayanarak hastalıkları ve musibetleri "*kefaretüzzünüb*" olarak değerlendirir. **"Ey âhiretini düşünen hasta! Hastalık, sabun gibi, günahların kirlerini yıkar, temizler. Hastalıklar keffâretü'z-zünub olduğu hadis-i sahihle sabittir. Hem hadiste vardır ki, 'Ermış ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşer; imanlı bir hastanın titremesi de öyle günahları silker.'"** dedikten sonra asıl hastalıkların dini ve manevi olduğunu, ebedi hayatımızı tehdit ettiğini ifade eder.

"Eğer hastalık olmazsa, sihat ve afiyet gaflet verir, dünyayı hoş gösterir, ahireti unutturur. Kabri ve ölümü hatırına getirmek istemiyor. Sermayeyi ömrünü badi heva boş yere sarf ettiriyor. Hastalık ise, birden gözünü açtırır. Vücuduna ve cesedine der ki: 'Layemut değilsin, başıboş değilsin, bir vazifen var. Gururu bırak, seni Yaratanı düşün, kabre gideceğini bil, öyle hazırlan.'"(9)

4. Kötülüğün kaynağı nedir?

Sorusuna gelince, Mecusilik ve Manihaizm'de biri hayır diğeri şer tanrısı olarak ikili bir anlayışa düşmüşler. Şerrin yaratılmasını şer telakki eden **Mutezile**, Allah'ı tenzih etme gayretine düşmüş, şerri insana izafe edip **"İnsan kendi fiilinin halıkıdır."** diyerek başka bir vartaya yuvarlanmışlar. Bir önceki sorunun cevabında şerrin yaratılmasının şer olmadığını izahı yapılmıştı, tekrar bakılabilir. Ancak burada On Üçüncü Lem'adaki farklı bir izaha yer verelim:

Ehli hakikat varlık mertebelerini hastalıklı, sıkıntılı da olsa sırf hayır kabul etmişlerdir. Yokluğu (*yani varlığın, iyiliklerin ve hayırların olmamasını*) ise sırf şer kabul etmişlerdir.

Bir şeyin var olması hakiki bir sebebe dayanırken; olmaması ya da varken yok olması hakiki bir sebebe ihtiyaç duymaz. Mesela namaz kılmak, kulun bir kast ve çaba göstermesiyle meydana gelirken; kılmamaya, kulun yerinde oturması, hiçbir şey yapmaması sebep olabilir. Bir insanın hayatı bütün organları tam ve yerinde olmasını gerektirirken, ölümü, bir uzvunu kesmesiyle meydana gelebilir. Ya da bir bahçenin varlığı yüz adamın çalışmasına bağlı iken yokluğu *-mesela su kanalını kontrol eden-* bir adamın işini aksatmasıyla olabilir. Bu sebepten Kur'an'da **"Sana ne iyilik gelirse Allah'tandır. Sana ne kötülük gelirse kendindedir."** (Nisa, 4/79) buyruluyor. Efendimiz de **"Allah'ım, hayrın tamamı senin elindedir, şer ise sana izafe edilemez."** (Müslim, Müsâfirîn, 201; Nesâî, İftitâh, 17) ifadesiyle bütün iyiliklerin Allah'tan olduğunu, insanın iman, talep, niyet, şuur ve az bir amelle bunlara sahip olabileceğini; şerlerin de nefisten olduğunu, yine az bir amel ya da kötü bir niyetle tahakkuk edeceğini haber veriyor.

İşte bundan dolayı şeytanlar ve şeytan gibi insanlar çok şerlere ve yıkımlara sebep

oldukları halde, hayırlı işlerin meydana gelmesinde ciddi bir rolleri yoktur. Bu sebeple Kur'an, onların şerrinden korunmak için takva zırhını giyininip, istiaze ve istiğfar silahını kuşanıp, sünneti seniyye siperine girmeyi telkin ediyor.

5. Allah'ın adaleti ve rahmetiyle kötülüğün varlığı nasıl bağdaştırılır?

Bu meseleyi Bediuzzaman Hazretleri Lem'alar isimli eserinde şöyle sorup daha sonra cevaplandırıyor:

"Şerr-i mahz olan şeytanların icadı ve ehl-i imana taslitleri ve onların yüzünden çok insanlar küfre girip cehenneme girmeleri, gayet müdhiş ve çirkin görünüyor. Acaba Cemil-i Alelîtlak ve Rahîm-i Mutlak ve Rahman-ı Bil-Hakkın rahmet ve cemali, bu hadsiz çirkinliğin ve dehşetli musibetin husulüne nasıl müsaade ediyor ve nasıl cevaz gösteriyor?"(10)

a) Şeytanın yaratılmasının cüzû şerhler ile beraber birçok külli hayırlara sebep olduğunu delilleriyle yukarıda zikrettik.

b) Mülk sahibi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Biz kendimize ait varlıklarda dilediğimizi yaparız, başkalarının karışmasına da şiddetli tepki gösteririz. Öte yandan, mülk sahibi olan Allah'ın tasarrufuna itiraz eder tenkide cüret ederiz.

Bediuzzaman Hazretleri Kader Risalesinde musibet ve hastalıklarda insanların şikâyet etmeye haklarının olmadığını şöyle açıklıyor:

"BİRİNCİ VECİH: Cenâb-ı Hak, insana giydirdiği vücut libasını san'atına mazhar ediyor. İnsanı bir model yapmış; o vücut libasını o model üstünde keser, biçer, tebdil eder, tağyir eder, muhtelif esmâsının cilvesini gösterir. Şâfi ismi hastalığı istediği gibi, Rezzak ismi de açlığı iktiza ediyor ve hâkezâ... فَيَكْرِهُكَ أَمْ يَفْرَضَتِي كَلِمَاتِهِ... (Mülkün mâliki, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.)"

"İKİNCİ VECİH: Hayat musibetlerle, hastalıklarla tasaffi eder, kemal bulur, kuvvet bulur, terakki eder, netice verir, tekemmül eder, vazife-i hayatiyeyi yapar. Yeknesak istirahat döşegindeki hayat, hayr-ı mahz olan vücuttan ziyade, şerr-i mahz olan ademe yakındır ve ona gider."(11)

"Aynen öyle de Sâni-i Zülcelâl göz, kulak, lisan gibi duygularla murassa gayet san'atkârâne bir vücudu sana giydirmiş. Mütenevvi esmasının nakışlarını göstermek için seni hasta eder, mübtelâ eder, aç eder, tok eder, susuz eder, bu gibi ahvalde yuvarlatır. Mahiyet-i

hayatiyeyi kuvvetleştirmek ve cilve-i esmasını göstermek için, seni böyle çok tavırlarda gezdiriyor. Sen eğer dersen, 'Beni ne için bu mesâibe mübtelâ ediyorsun?' Temsilde işaret edildiği gibi, yüz hikmet seni susturacak."(12)

Aslında Allah, bu modellik ücretini fazlasıyla vermiş, vazifemizi iyi yaptığımız takdirde daha büyüğünü vereceğini de semavi kitaplarda bildirmiştir.

"De ki: Mülkün gerçek sahibi olan Allah'ım! Sen, mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden geri alırsın. Dilediğini azîz eder, dilediğini zelil edersin. Her türlü iyilik senin elindedir. Şüphe yok ki sen, her şeye kâdirsin. Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katarsın. Ölüden diri çıkarır, diriden de ölüyü çıkarırsın. Dilediğine de hesabsız bir surette rızık verirsin." (Âl-i İmran, 3/26-27)

c) "Şu dâr-ı dünya, meydan-ı imtihandır ve dâr-ı hizmettir. Lezzet, ücret ve mükâfat yeri değildir." Hastalıklar dini olmamak ve sabretmek şartıyla, bu imtihanın kazanmasına vesile olur. Hastalıklar ebedi saadeti kazanmaya vesiledir, şikayet etmek o hazineyi kaybettirebilir. Ağır geldiğinde Allah'a sığınmalı ve afiyet istenmelidir.

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele!" (Bakara, 2/155)

Bir diğer ayette ise şöyle buyrulmaktadır:

"Her nefis, ölümü tadar. Bir imtihan olarak sizi hayırla da şerle de deneriz. Ve siz, ancak bize döndürüleceksiniz." (Enbiya, 21/35) .

Mülk suresinin başında Allah (cc), doğumumuzdan ölümümüze imtihan için yaratıldığımızı, verilen her şeyin de imtihan vesilesi kılındığını beyan ediyor. Bu imtihandan kaçmak gibi bir lüksümüz yoktur. Üstelik bu imtihan bizim imtihanlarımıza da benzemiyor. Semavi kitapların, peygamberlerin ve mürşitlerin

bunca ikazlarına rağmen, yanışta ısrar edenin merhamete liyakatini kaybettiğini her insaf sahibi tasdik eder. Yani bu imtihanı kazanmamız sırf Allah'ın lütfudur, kaybedip cehennem sınıfında kalmamız ise adaletin tecellisidir, asla zulüm değildir. Çünkü **"Zarara rızasıyla girene merhamet edilmez."** umumun kabul ettiği bir düsturdur.

d) Bediüzzaman hastalıkların ve musibetlerin varlığını **"İlâhî ikaz ve ihtar-ı Rahmani"** olarak değerlendirir, bunu çoban ve sürü misaliyle açıklar:

"Merâyı tecavüz eden koyun sürüsünü çevirtmek için çobanın attığı taşlara musâb olan bir koyun, lisan-ı haliyle: 'Biz çobanın emri altındayız. O bizden daha ziyade fâidemizi düşünür. Mâdem onun rızası yoktur, dönelim.' diye kendisi döner, sürü de döner."

"Ey nefis! Sen o koyundan fazla âsî ve dâil değilsin. Kaderden sana atılan bir musibet taşına mâruz kaldığın zaman, **إِنَّا ۙ وَإِنَّا إِلَيْهِ ۙ رَاجِعُونَ ["Biz Allahtan geldik Allah'a döneceğiz." (Bakara, 2/156)] söyle ve merci-i hakîkiye dön, îmâna gel, mükedder olma. O seni senden daha ziyade düşünür."(13)**

Her kim kendi hayatını tetkik etse görecektir ki, Rabbimizi en çok hatırladığımız, kulluğumuzu ve dualarımızı en içten sunduğumuz zamanlar sıkıntılı zamanlarımızdır. Bolluk ve rahat zamanlarımız ise kulluktan uzak, gaflet ve rehavet zamanlarımızdır. Halbuki biz bu aleme rahatça yaşamak ve keyif sürmek için gönderilmemişiz. Gençlerin ihtiyar olması, gelenlerin gitmesi ve gidenlerin geri gelmemesi; her lezzetin üstündeki zeval ve firak elemi buna delildir. O halde mühim vazifelerle bu imtihan yurduna gönderilen insan, ebedi hayatı kazanmak için çok çalışmalı, nefis ve malını Allah'a satıp karlı bir kazançla huzuruna dönmenin yollarını aramalıdır. Hayatımızdaki sıkıntılar da sanki bunun işaret taşları ve muallimi hükmündedir.

"İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!" (Kiyame, 75/36)

İnsanların eli ile gelen zulümlere (**ahlaki kötülük**) Allah'ın müdahale etmemesi ise, her dem vaki olmamıştır. **"Küfür devam eder, fakat zulüm devam etmez."** sırrına göre er veya geç karşılığını bulur. Önceki milletlerin başlarına gelen felaketler, daha sonrakilerin uğradığı toplu belalar, savaşlar, felaketler doğru okunduğunda, Allah'ın ihmal etmediğini gösterir. İmtihan devam ederken yanış yapanları uyarmak, hele tokat atmak imtihan esprisine muhaliftir. Dünyanın imtihan salonu olması cihetiyle mühlet verdiğini, kesinlikle ihmal etmediğini gösterir.

"O kâfirler, kendilerine mühlet vermemizin kendileri hakkında hayır olduğunu sanmasınlar. Onlara mühlet vermemiz, günahlarının artması içindir. Onları zelil ve perişan eden bir azap vardır." (Âl-i İmran, 3/178)

"(Resûlüm!) Sakın, Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma! Ancak, Allah onları (cezalandırmayı), korkudan gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne erteliyor." (İbrahim, 14/42)

"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir." (Zilzal, 99/7-8)

"Her birini günahı sebebiyle yakaladık; kimine taşlar savuran rüzgarlar gönderdik, kimini bir çığlık yok etti, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk. Onlara, Allah zulmetmiyordu, fakat onlar kendilerine yazık ediyorlardı." (Ankebut, 29/40)

Aslında mülhitler, mazlumlara merhametinden değil de ifsat ve ilhadlarını perdelemek için diyorlar ki; **"Haydi büyüklerin imtihanı diyelim, masum çocukların, zaiflerin ve hayvanların maruz kaldıkları zulümlere ne diyelim, hangi imtihandan bahsediyorsunuz?.."** Bunlar ahirete inanmadıkları için orada verilecek mükafat karşısında bu sıkıntılarının çok hafif düştüğünü hesap edemezler. Ancak o mazlumların inlemelerine kulak tıkayanların imtihanı olduğunu da herhalde düşünemiyorlar. Suriye, Filistin, Irak, Arakan... insanların, özellikle de Müslümanların büyük bir imtihanıdır. İstiklal Şairimizin ifadesiyle:

"Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!
Adam aldırmada geç git, diyemem aldırırım,
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırm..."

Bu ifadeler sanki ümmetin lügatinden silinmiş gibi görünüyor. Bir hayvanın sıradan ölümünü manşet yapanlar, Müslümanların felaketi karşısında istiflerini bile bozmuyorlar. Hatta zevk alıyorlar...

Demek ki Allah ve ahirete imandan uzak bir nazarla bakıldığında olaylar yanlış yorumlanabiliyor. Zalimlere verilecek cezanın, mazlumlara da verilecek mükafatın büyüklüğü mazlumun acısını dindirdiği gibi, adalet sahiplerinin yüreğine de su serper. Bu olaylar gösteriyor ki, **"Cennet ucuz değil, cehennem dahi lüzumsuz"**

değildir." "Zalimler için yaşasın cehennem!"

İnkarcılar, kainattaki umumi rahmeti, düzeni yardımlaşma ve dayanışmayı görmeyerek birkaç canavarın hayvanları parçalamasını veya canavarlaşmış bazı insanların zulümlerini âdeta bayraklaştırarak demagoji yapıyorlar. Bu umumi rahmete karşı kendi zulümlerini örtbas ediyorlar. İlahi adaletin o kadar çok tecelliyatı var ki, ecdadımız "**Zulüm ile abad olanın ahiri berbad olur.**" hakikatini bizzat müşahede ederek tarihe naksetmişler.

6. Az bir ömürde işlenen hatalara karşı ebedi cehennem nasıl adalet olur?

Sorusuna gelince, bir kıyas yaparak izahını yapıyor. İnsanların adaletinde bir dakikada işlenen bir cinayete yirmi beş sene ya da müebbet hapis nasıl adalet oluyorsa, *-hele kendimize karşı işlenen suçlarda bunu da yeterli bulmuyoruz-* bütün ömrünü inkarla geçiren birisi; hem Allah'ı ve Allah'ın sonsuz isimlerini inkar ve tezyif; hem Allah'ın yarattığı bütün mahlukatın hukuklarını ve şahadetlerini inkar ettiğinden, ebedi cehennem adalettir hem de rahmettir.

Allah hiçbir canlıya vermediği **akıl, irade, kudret** gibi duygularla insanı teçhiz etse; onu kendisine muhatap, eşref-i mahlukat ve arza halife yapsa; semavi kitaplar gönderip, peygamberlerle elinden tutsa; bütün bunlara rağmen o insan O'nu tanımasa, emirlerine asi olsa, hayvanları bile tiksindirecek davranışlar sergilese, ona merhamet etmek merhametsizlik olmaz mı? Cezalandırmamak adaletsizlik olmaz mı? Bundan dolayı cennet sırf rahmettir, cehennem ise adaletin tecellisidir.

"... Allah onlara zulmetmedi, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı." (Âl-i İmran, 3/117; Nahıl, 16/33)

Dipnotlar:

- (1) bk. [Sözler, Yirmi Dokuzuncu Söz, İkinci Maksat.](#)
- (2) bk. [Mektubat, On İkinci Mektup.](#)
- (3) bk. [age.](#)
- (4) bk. [Sözler, On Sekizinci Söz.](#)
- (5) bk. [Lem'alar, Yirmi Altıncı Lem'a.](#)
- (6) bk. [Mektubat, Yirminci Mektup, Birinci Makam.](#)
- (7) bk. [age., Birinci Mektup.](#)
- (8) bk. [Lem'alar, İkinci Lem'a.](#)
- (9) bk. [age., Yirmi Beşinci Lem'a.](#)
- (10) bk. [age., On Üçüncü Lem'a.](#)
- (11) bk. [age., İkinci Lem'a.](#)
- (12) bk. [Mektubat, On İkinci Mektup.](#)
- (13) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Habbe.](#)